

PERINTEEN JA YKSILÖLLISTYMISEN RISTIPAINEESSA

- NUORET AIKUISET JA KASTE

HANNA SALOMÄKI

Elämänkaaren juhlissa yhdistyy monia erilaisia elementtejä. Yhteiskunnassa yleiset tavat ja tottumukset, oman perheen ja suvun traditiot sekä omat uskomukset vaikuttavat siihen, millaisia valintoja oman elämän juhlatilanteissa tehdään. Juhlien käytänteet myös muuttuvat jatkuvasti. Florence Vanderdorpe on tutkimuksessaan havainnut, että persoonallisten hautaustoimitusten vaatimukset kasvavat Euroopassa.¹ Pajari on puolestaan kiinnittänyt huomiota muutoksiin kuolemankulttuurissa. Kuolemaan liittyvien rituaalien, ajatusten ja kokemusten kokonaisuus muuttuu elämäntavan muuttuessa. Kuolemasta on tullut yhä tämänpuoleisempi, henkilökohtaisten tunteiden asia. Toisaalta suuret vaihtelut ovat Suomessa puuttuneet melko yhtenäisen kulttuurisen ja uskonnollisen taustan vuoksi.²

Euroopassa kristillisillä kirkkoilla on ollut historiassa merkittävä rooli yksilöiden elämänkaaren juhlissa. Kirkolla on ollut vahva sija elämänkaaren tärkeissä hetkissä kasteen, avioliiton ja hautaan siunaamisen yhteydessä. Nämä juhlahetket ovat tähän asti tuoneet kirkkoon sekä kirkon aktiiviset jäsenet että ne, jotka kuuluvat kirkkoon lähinnä nimellisesti.³ Suomessa luterilainen kirkko on myös rakentanut sen varaan, että juuri toimitusten kautta on mahdollisuus kohdata suuri osa suomalaisista ja välittää uskonnollista perinnettä eteenpäin.⁴ 2000-luvulla elämänkaaren juhlisiin liittyvät rituaalit ovat muuttuneet nopeasti Suomessa. Enemmistö avioliittoon vihkimisistä on jo muutaman vuoden ollut siviilivihkimisiä. Kastekäytännöissä 2010-luku toi merkittäviä muutoksia ja kastettujen osuus väheni nopeasti.⁵

1 Vandendorpe 2000.

2 Pajari 2014.

3 Davie 2005, 61.

4 Kääriäinen, Niemelä & Ketola 2003, 186; 259.

5 Salomäki 2020, 104–105.

2000-luvulla läntisissä maissa on havaittu erityisesti nuorempien sukupolvien etääntyvän uskonnollisista yhteisöistä, niin jäsenyyden kuin osallistumisen osalta. Maallistuminen ilmenee laaja-alaisesti: irtautumisena uskonnollisista uskomuksista, vetäytymisenä uskonnollisten yhteisöjen toiminnasta ja jäsenyydestä sekä yksityisen uskonnonharjoituksen vähenemisenä. Erityisesti se ryhmä, joka on osallistunut uskonnolliseen toimintaan vähäisesti, on passivoitunut entisestään uskonnon suhteen.⁶ Tämä ei kuitenkaan merkitse hengellisten tai henkisten kysymysten pohdinnan vähenemistä. Ihmiset etsivät edelleen hyvää ja merkityksellistä elämää, mutta eivät välttämättä kirkkojen piiristä.⁷ Tämän artikkelin tehtävänä on analysoida, millaiset tekijät vaikuttavat nuorten aikuisten päätökseen kastaa tai jättää kastamatta lapsi.

Yksilöllisen valinnan sukupolvi uskonnollisissa ratkaisuisa

Suomessa sodan kokenut sukupolvi on arvomaailmaltaan perinteisempi ja uskonnollisempi kuin sotien jälkeen syntyneet sukupolvet. Jokainen ikäpolvi vaikuttaa edeltäjänsä vähemmän uskonnolliselta, mutta 1980- ja 1990-luvulla syntyneillä ero edellisiin sukupolviin on vielä muita suurempi. Y-sukupolvi on muita kriittisempi institutionaalista uskonnollisuutta kohtaan ja kyseenalaistaa aiemmat ajatusmallit.⁸ 1980-luvulla syntynyttä Y-sukupolvea, millenniaaleja, on kuvattu nimityksellä ”yksilöllisen valinnan sukupolvi” ja 1990-syntynyttä sukupolvea nimellä ”epävarmuuden sukupolvi”.⁹ 1980- ja 1990-luvulla syntyneissä suomalaisissa on *European Values Study* -kyselyn mukaan merkittävästi muita sukupolvia vähemmän heitä, jotka identifioivat itsensä uskonnollisiksi. Vain kolmannes (30 %) 1980-luvulla ja neljännes (23 %) 1990-luvulla syntyneistä pitää itseään uskonnollisena ihmisenä, kun 1940-luvulla ja tätä aiemmin syntyneistä yli 70 prosenttia pitää itseään uskonnollisena. Erityisen vähän uskonnollisia olivat nuoret suomalaisnaiset: 1990-luvulla syntyneistä naisista vain 19 prosenttia katsoi, että on uskonnollinen ihminen. Erot eri ikäisten naisten uskonnollisuudessa olivat Suomessa suuremmat kuin missään muualla Euroopassa.¹⁰ Entistä tietoisempaa kirkkosuhdetta kuvastaa myös se, että yhä useammalla kirkkoon kuuluminen edellyttää henkilökohtaista ratkaisua. Kirkosta eroamisen syinä ovat vahvistuneet muun muassa muuttajat ”kirkolla ei ole

6 Voas 2009; Voas & Crockett 2005.

7 Voas & Watt 2014, 13.

8 Wolf 2008; Stolz 2020; Mikkola & al. 2006; Niemelä 2011; Tervo-Niemelä 2018.

9 Piispa 2018, 11–15.

10 Ketola 2020, 38–39.

minulle mitään henkilökohtaista merkitystä” ja ”en ole uskonnollinen”. Nämä olivat tärkeimpien kirkosta eroamissyiden joukossa.¹¹

Millenniaalisukupolvi, eli noin 30–40-vuotiaat, ovat perheenperustamisessa ja myös työelämässä iässä, jolloin heidän arvomaailmansa heijastuu voimakkaasti yhteiskunnalliseen keskusteluun. Näin ollen tämän sukupolven arvomaailmalla on merkittävä vaikutus myös perhe-elämässä tehtyihin uskonnollisiin ratkaisuihin. Sukupolven uskonnolliset ratkaisut heijastuvat myös uskonnon sosiaalisen luonteen vuoksi; tapana jolla ikäryhmä puhuu uskonnollisella kielellä ryhmänsä keskuudessa.¹² Ajattelutavan muutos ilmenee monissa uskonnollisissa käytänteissä. Erityisesti nuorten naisten kriittisyys uskontoa kohtaan ja haluttomuus identifioitua uskonnolliseksi heijastuu voimakkaasti perhe-elämän uskonnollisiin käytänteisiin, sillä naiset ovat olleet pääasiallinen uskonnollisen kasvatuksen antaja. Samalla nuoret sukupolvet myös toisintavat itse oppimaansa. *Gallup Ecclesiastica* -kyselyssä alle 40-vuotiaista suomalaisista vain neljännes katsoo saaneensa itse uskonnollisen kotikasvatuksen. Vähiten kiinnostuneita kristillisen perinteen välittämiseen olivat Z-sukupolven äidit. Alle 30-vuotiaista naisista vain viidennes oli opettanut tai aikoi opettaa lapselleen iltarukouksen (miehistä 28 %).¹³

Individualisaatioteoria korostaa yksilön uskonnollisuuden irtautumista uskonnollisista instituutioista. Tällöin yksilön autonomiset ratkaisut korostuvat. Kirkoilla ei ole enää roolia yksilön uskomusten määrittelijänä, vaan yksilö rakentaa itse omaa elämänskatsomustaan ja uskonnollista orientaatiotaan. Vaikka yksilö pysyisikin kirkon jäsenenä, hänen uskonnollinen maailmansa on luonteeltaan yksilöllinen ja riippumaton. Kirkolla tai kristinuskolla voi olla tässä kokonaisuudessa jokin rooli, mutta se ei sulje pois muita katsomuksia. Yksilöt päättävät aiempaa enemmän itsenäisesti, miten he harjoittavat uskontoa ja mitä asioita sisällyttävät siihen. Institutionaalisen uskonnollisuuden heikentyminen ei kuitenkaan merkitse yksilön hengellisyysvähentymistä.¹⁴ Subjektiviisen käänteen käsitteellä on kuvattu tapaa, jossa uskonnollinen toimijuus etäänny perinteisistä instituutioista ja yksilön rooli korostuu. Valintoja ohjaa ennen muuta kokemuksellisuus ja yksilön sisäinen maailma. Esimerkiksi uskonnollinen maailma voidaan kokea ennalta annettuna ja määriteltynä, kun taas sisäisesti määräytyvässä elämässä tärkeänä koetaan juuri henkilökohtaiset ratkaisut, yksilön tunteet, kokemukset ja mielentilat. Uskonnon kentällä subjektiivinen käänne merkitsee sitä, että katse kääntyy itseän, pois uskonnollisista opeista, auktoriteeteista ja instituutioista.¹⁵

11 Sohlberg & Ketola 2020, 58–59.

12 Ketola 2020, 14–16; Stolz 2020, 18.

13 Hytönen 2020a, 184–186; Monikasvoinen kirkko 2008; Tervo-Niemelä 2018.

14 Davie 2002; Pollack 2008, 171–172.

15 Heelas & Woodhead 2005.

Edellä kuvatut muutokset heijastuvat myös vakiintuneisiin uskonnollisiin rituaaleihin. On oletettavaa, että yksilöllisen valinnan sukupolvi ei omaksu uskonnollisia rituaaleja sellaisenaan, vaan arvioi niitä suhteessa omaan identiteettiinsä ja uskonnolliseen maailmaansa. Suomessa lasten kastamisessa muutos on selvästi kohdennettavissa 2010-luvulla tapahtuneeseen muutokseen. Kastettujen osuus syntyneistä lapsista pysyi varsin korkealla tasolla 2000-luvun alkuun saakka. Vuonna 2000 syntyneistä lapsista kastettiin yhdeksän kymmenestä lapsesta ja edelleen vuonna 2010 neljä viidestä (80 %). Seuraavalla vuosikymmenellä entistä harvemmat lapset liitettiin luterilaisen kirkon yhteyteen. Vuonna 2019 syntyneistä lapsista kastettiin enää 62 prosenttia. Kahden vuosikymmenen aikana kastettujen osuus laski siten lähes 30 prosenttiyksikköä. Muutos on samansuuntainen muissakin Pohjoismaissa. Vuonna 2019 Ruotsissa ja Islannissa kastettiin enää alle puolet lapsista, kun vuonna 2000 Islannissa kastettujen osuus oli vielä 89 % ja Ruotsissa 73 %.¹⁶

Kastettujen lasten osuuden muutoksen ohella myös kastettujen lasten lukumäärä on Suomessa laskenut. Syntyneiden lasten määrä on laskenut jatkuvasti vuodesta 2011 lähtien. Vuonna 2019 syntyi 4,8 % vähemmän lapsia kuin edellisenä vuonna. Perheellistymisen ajankohta elämänsä aikana on myöhentynyt, ja myös perheen ideaalit ovat muuttuneet. Perheen perustamista houkuttelevampana nähdään muun muassa matkustelu ja muiden omien elämänintressien toteuttaminen.¹⁷ Ensimmäisen lapsen saamisen ikä on jatkuvasti noussut. Vuonna 2019 synnyttäjien keski-ikä oli 31,2 vuotta. Neljännes ensisynnyttäjistä oli yli 35-vuotiaita.¹⁸ Lapsia saavat henkilöt kuuluvat siten ensisijaisesti niin sanottuihin Y- ja Z-sukupolviin, joiden sitoutumisen institutionaaliseen uskonnollisuuteen on muita sukupolvia heikompa.

Aiempi tutkimus, tutkimustehtävä ja aineisto

Aiemmassa tutkimuksessa vanhempien kirkkosuhdetta on pidetty merkittävämpänä kastepäätökseen vaikuttavana tekijänä. Äidin suhteella kirkkoon on todettu olevan isän kirkkosuhdetta suurempi merkitys kastamiseen. Nuorten aikuisten kasteeseen liittyvissä pohdinnoissa tärkeä rooli on sillä, millainen mielikuva heillä on kirkosta ja pitävätkö he itseään kristittyinä.¹⁹ Toisaalta kastamisen on norjalaisissa ja ruotsalaisissa tutkimuksissa katsottu kytkeytyvän enemmän traditioon kuin uskontoon. Eri maissa tehdyissä tutkimuksissa on myös eroja: esimerkiksi oma kristillinen usko näyttäytyi norjalaisessa tutkimuksessa merkittävämpänä kastesyynä kuin ruotsa-

16 Salomäki (sine anno).

17 Miettinen 2015.

18 Perinataalitalasto – synnyttäjät, synnytykset ja vastasyntyneet 2019.

19 Jonsson, Svensson & Sandberg 2020; Høeg & Gresaker 2015.

laisessa.²⁰ Myös sosioekonomisella asemalla on yhteyttä kastamiseen. Norjalaisen tutkimuksen mukaan vanhemman koulutus heikentää todennäköisyyttä kastaa lapsi, mutta tanskalaisen tutkimuksen mukaan kastaminen korreloi positiivisesti ikään ja koulutukseen. Ruotsalainen tutkimus taas osoitti, että eri sukupuolten vaikutus on erilainen: isän ikä korreloi positiivisesti kastamiseen, mutta äidin ikä negatiivisesti. Siviilisäädyllä on niin ikään todettu yhteys kastepäätöksiin: avioliitossa olevan vanhemmat kastavat lapsensa todennäköisemmin kuin yksinhuoltajat tai avioliitossa olevat.²¹ Asuinpaikan yhteys kastamiseen on havaittu monissa maissa. Maa-seudulla asuvat kastavat lapsen todennäköisemmin kuin kaupungissa asuvat.²²

Tämän artikkelin tehtävänä on analysoida, mitkä tekijät vaikuttavat vastaajien kastepäätökseen. Tätä tutkitaan seuraavista näkökulmista: 1) miten nuoret aikuiset mieltävät uskonnollisen rituaalin merkityksen lapsen syntyessä, 2) mitkä tekijät vaikuttavat päätökseen kastaa tai olla kastamatta lapsi sekä 3) miten eri ikäryhmien ja sukupuolten perustelut eroavat toisistaan?

Koska tutkimus kohdistui vastikään muuttuneeseen tilanteeseen, aiheesta oli Suomessa vain pieniä kartoituksia. Laaja-alainen tieto puuttui ja sen keräämiseksi päädyttiin kvantitatiiviseen tutkimukseen. Koska tietoa haluttiin saada vastikään muuttuneesta kastetilanteesta, aineistonkeruu kohdistettiin ryhmään, joilla on melko tuoreita kokemuksia kasteeseen liittyneistä päätöksistä. Kohderyhmäksi valittiin vanhemmat, joilla on alle kouluikäisiä (0–6-vuotiaita) lapsia. Näin ollen he ovat tehneet päätöksen kasteesta juuri 2010-luvulla, jolloin kasteperinteessä on tapahtunut voimakas muutos.²³

Kysely toteutettiin helmikuussa 2019 Norstatin internetpaneelin kautta suomeksi ja ruotsiksi. Kyselyyn vastasi 1 036 vastaajaa, joista puolet (50 %) oli miehiä ja puolet (50 %) naisia. Vastaajien keski-ikä oli 35 vuotta. Heistä luterilaisen kirkon jäseniä oli 65 prosenttia. Kolme neljästä vastaajasta (74 %) oli sellaisia, joiden lapsi tai lapsia oli kastettu luterilaiseen kirkkoon. Aineisto mahdollisti näin ollen sekä kasteeseen että kastamattomuuteen päätyneiden vanhempien ratkaisujen tarkastelun. Lomake sisälsi pääosin monivalintakysymyksiä. Lomakkeessa hyödynnettiin aiemmin Norjassa tehtyä kyselyä, jotta saatiin pohjoismaista vertailutietoa. Suomen tuloksia verrataan artikkelissa norjalaisen tutkimushankkeen tutkimuksiin.²⁴

20 Sandberg, Sjölin & Skanz 2019; Witsø Rafoss 2016.

21 Høeg & Gresaker 2015; Lüchau 2015; Sandberg, Sjölin & Skantz 2019; Jonsson, Svensson & Sandberg 2020.

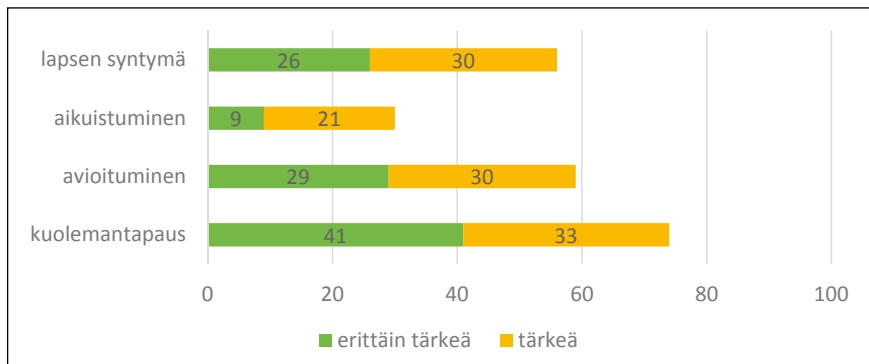
22 Lüchau 2015; Høeg & Gresaker 2015; Lund, Jørgensen & Riis 2019; Jonsson, Svensson & Sandberg 2020.

23 Tutkimus kytkeytyy Suomen ev.lut. kirkon Kirkkohallituksen Kaste ja kummus -hankkeeseen, joka perustettiin seurakuntien tukemiseksi nopeasti muuttuvassa kastetilanteessa. Hankkeeseen liittyvässä tutkimusprojektissa analysoitiin muutokseen vaikuttaneita tekijöitä ja prosesseja. Hankkeesta on aiemmin julkaistu Hytösen suomalaisten kaste- ja kummuskäsityksiä käsittelevä tutkimus (Hytönen 2020b).

24 Witsø Rafoss 2016.

Uskonto elämänkaaren rituaaleissa

Uskonnon roolin heikentyminen näkyy nuorilla ikäryhmillä sekä arjen käytänteissä että juhlatilanteissa.²⁵ Kastekyselyssä vastaajilta selvitettiin, miten tärkeänä he pitivät uskonnollista rituaalia elämänkaaren eri muutosvaiheissa. Uskonnollisen rituaalin rooli korostui kuolemantapauksen yhteydessä, jolloin kolme neljästä vastaajasta piti sitä joko erittäin tärkeänä tai tärkeänä. Avioliiton solmimisen ja lapsen syntymän yhteydessä uskonnollista juhlaa piti tärkeänä kolme viidestä vastaajasta.

Kuvio 1. ”Miten tärkeänä pidät uskonnollista seremoniaa elämänkaaren eri vaiheissa?” Kastekysely 2019 (N=1036), prosenttiosuudet.

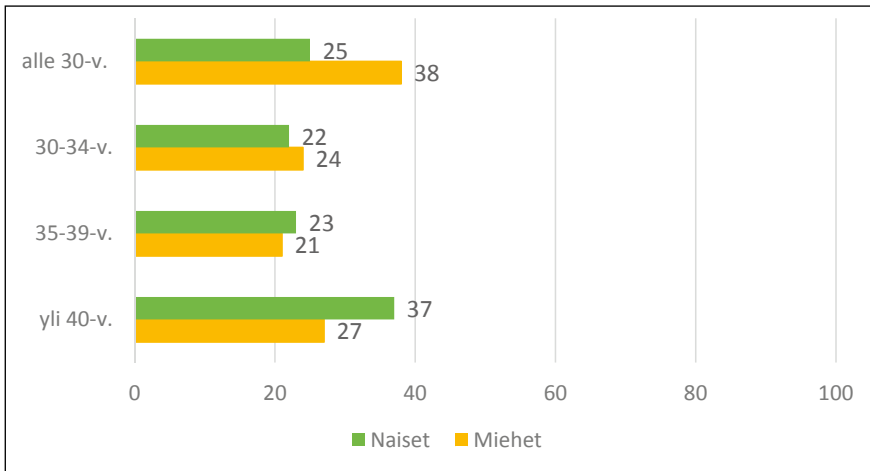
Kasteen osalta osuudet vastasivat melko hyvin myöhemmin vuonna 2019 Gallup Ecclesiastica -kyselyssä saatuja tuloksia. Siinä alle 30-vuotiaista vastaajista 55 prosenttia ja 30–39-vuotiaista (millenniaaleista) 46 prosenttia piti erittäin tärkeänä tai tärkeänä uskonnollista seremoniaa lapsen syntymän yhteydessä.²⁶ Erot ikäluokien välillä ovat suuret. Millenniaaleista jopa neljännes (25 %) katsoi, että juhla ei ole lainkaan tärkeä, mutta vanhimmasta, 1940-luvulla syntyneestä ryhmästä vain viisi prosenttia.²⁷ Tulokset kuvaavat hyvin tradition murtumaa nuorilla sukupolvilla. Uskonnoton valinta näyttäytyi merkittävälle joukolle millenniaaleja vetovoimaisena vaihtoehtona.

Eri sukupuolten vastauksissa oli merkittäviä eroja sekä vanhimmassa että nuorimmassa ikäryhmässä. 30–39-vuotiaat vastasivat melko yhteneväisesti, mutta alle 30-vuotiaista vastaajista yllättäen nuoret miehet pitivät selvästi naisia useammin uskonnollista rituaalia erittäin tärkeänä. Sen sijaan yli 40-vuotiaista vastaajista naiset pitivät uskonnollista seremoniaa selvästi miehiä useammin erittäin tärkeänä.

²⁵ Voas & Crockett 2005.

²⁶ Kaikista vastaajista 60 % piti uskonnollista seremoniaa erittäin tärkeänä tai tärkeänä.

²⁷ Salomäki 2020, 105–106.

Kuvio 2. Uskonnollisen rituaalin pitäminen erittäin tärkeänä lapsen syntymän yhteydessä. Kastekysely (N=1036), prosenttiosuudet.

Tulokset vahvistivat muissakin tuoreissa tutkimuksissa esiin tullutta, erityisesti naisten ryhmässä tapahtuvaa uskonnollisuuden muutosta. Juuri naisten ajattelutavan muutoksella voi olla merkittäviä seurauksia kastepäätöksiin, sillä naisilla on arvioitu olevan perheessä enemmän äänivaltaa päätettäessä pyhistä toimituksista.²⁸

Perinteet kastamisen perusteluna

Nuorempien sukupolvien kohdalla on siis meneillään paitsi sukupolvittainen, myös sukupuolten välillä tapahtuva uskonnollisen käyttäytymisen murros. Mutta millä perusteilla millenniaalit ja sitä nuoremmat päättivät kastaa tai olla kastamatta? Sekä suomalaisessa että norjalaisessa kyselyaineistossa tärkeimpien kastesyiden joukkoon nousivat erilaiset perinteeseen, perheen tapoihin ja juhlatilanteeseen liittyvät syyt.²⁹ Neljä viidestä piti tärkeänä kastamisen syynä sitä, että lapsikaste on hieno perinne ja sitä, että omassa perheessä on tapana kastaa lapset. Yhtä suuri osa myös piti tärkeänä sitä, että haluaa kauniin juhlahetken. Tämä oli tärkeää erityisesti naisille, joista kolmannes (34 %) piti sitä erittäin tärkeänä tekijänä (miehistä 15 %). Kauppila on artikkelissaan tuonut esille, että juuri kastetilanteen juhmallisuus on vanhemmille tärkeä ja arjesta irrottava elementti.³⁰

²⁸ Sjölin 2002, 277; Jarnkvist 2011.

²⁹ Witsø Rafoss 2016; vert. myös Hytönen 2020a.

³⁰ Kauppila (sine anno).

Myös kummien rooli nousi suomalaisessa kyselyssä tärkeään asemaan. Neljä viidestä vastaajasta piti tärkeänä lapsen kastamisen syynä sitä, että lapsi saa kummit. Kummien saaminen korostui erityisesti naisilla, joista puolet (46 %) piti kummien saamista erittäin tärkeänä syynä kastaa lapsi. Miehistä näin ajatteli neljännes (26 %). Kummien saaminen korostui eniten nuorimmilla vastaajilla: alle 30-vuotiaista 39 prosenttia piti sitä erittäin tärkeänä (yli 40-vuotiaista 28 %). Norjalaisessa kyselyssä kummien rooli ei noussut lainkaan näin tärkeäksi, vain noin puolet piti sitä tärkeänä kastamisen perusteluna.³¹ Myös suomalaisten kaste- ja kummiuskäsityksiä koskevassa tutkimuksessa tuli esiin kummien tärkeä rooli.³²

Huolimatta nuorimpien vastaajien varauksellisesta asenteesta lapsen syntymän yhteydessä tapahtuvaa uskonnollista juhlaa kohtaan huomattavan suuri osa kasteeseen päätyneistä piti sitä itsestäänselvyytenä: peräti kolme neljästä vanhemmasta katsoi kastamisen olleen itsestään selvää. Erittäin tärkeänä tekijänä tätä piti 52 prosenttia naisista ja 36 prosenttia miehistä. Vaikka kastamishalukkuudessa oli eroja eri ikäisillä vastaajilla, tämän kysymyksen kohdalla kasteeseen päätyneet vanhemmat olivat varsin yksimielisiä: 43–45 prosenttia vastaajista kaikissa ikäryhmissä olivat sitä mieltä, että tämä oli erittäin tärkeä syy kastamiselle.

Perinnesyiden jälkeen toiseksi pääryhmäksi muodostuivat erilaiset kirkkoon ja uskonsisältöön liittyvät syyt. Puolet vastaajista piti erittäin tärkeänä tai tärkeänä syynä sitä, että lapsi voi kasvaa kristittyinä. Myös lapsen mahdollisuus päästä osaksi kirkkoa oli tärkeä joka toiselle vastaajalle. Vanhempien oma kristillinen usko oli tärkeä syy kastaa kahdelle viidestä vanhemmasta. Norjalaisessa kyselyssä oman uskon merkitys oli melko samankaltainen, mutta Ruotsissa tehdyssä kyselyssä vain yksi kymmenestä piti sitä perusteluna kastamiselle.³³ Runsas kymmenesosa vastaajista piti lähipiirin (kuten isovanhemmat tai puoliso) painetta syynä kastaa lapsi.

Suomalaisten ja norjalaisten vastaukset poikkesivat toisistaan, kun kysyttiin lapsen oman päätösoikeuden merkitystä päätökseen. Puolet suomalaisista piti tärkeänä kastamisen syynä sitä, että ”Kaste antaa mahdollisuuden tehdä päätös uskonnollisesta vakaumuksesta myöhemmin itse”. Miehistä syytä piti erittäin tärkeänä 17 prosenttia, naisista 10 prosenttia. Norjalaisista vastaajista kaksi kolmesta katsoi, että kaste antaa paremman mahdollisuuden tehdä päätös uskonnollisesta vakaumuksesta.³⁴

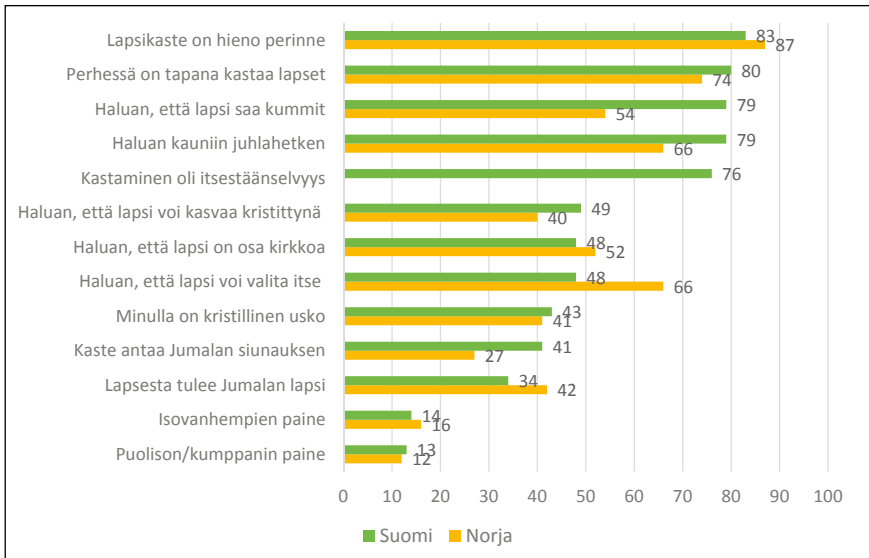
Lapsuudenkodin uskonnollisuudella oli yhteys siihen, missä määrin eri tekijöitä pidettiin tärkeänä lapsen kastamisen syynä. Niillä, joiden lapsuudenkodissa uskonnolla oli tärkeä rooli, pitävät monia erilaisia syitä tärkeinä kastaa lapsi. Jos taas uskonto oli lapsuudenkodissa merkityksetön asia, mikään perustelu ei noussut erityisen korkealle.

31 Witsø Rafoss 2016.

32 Hytönen 2020b.

33 Sandberg, Sjölin & Skanz 2019; Witsø Rafoss 2016.

34 Witsø Rafoss 2016.

Kuvio 3. Perustelut kastaa lapsi vanhemmilla, joiden lapsista ainakin joku oli kastettu. Kastekysely 2019 (n=776), prosenttiosuudet.

Syyt olla kastamatta lapsi

Perheitä, joissa oli yksi tai useampi kastamaton lapsi, pyydettiin vastaamaan kysymykseen siitä, miksi omaa lasta ei kastettu. Tärkeimpänä kastamattomuuden syynä pidettiin sitä, ettei itse kuulu kirkkoon (70 %). Erityisesti alle 40-vuotiaissa suomalaisissa on paljon niitä, jotka eivät luterilaiseen kuulu kirkkoon: 30–39-vuotiaista miehistä kirkkoon kuului 48 prosenttia ja naisista 65 prosenttia.³⁵

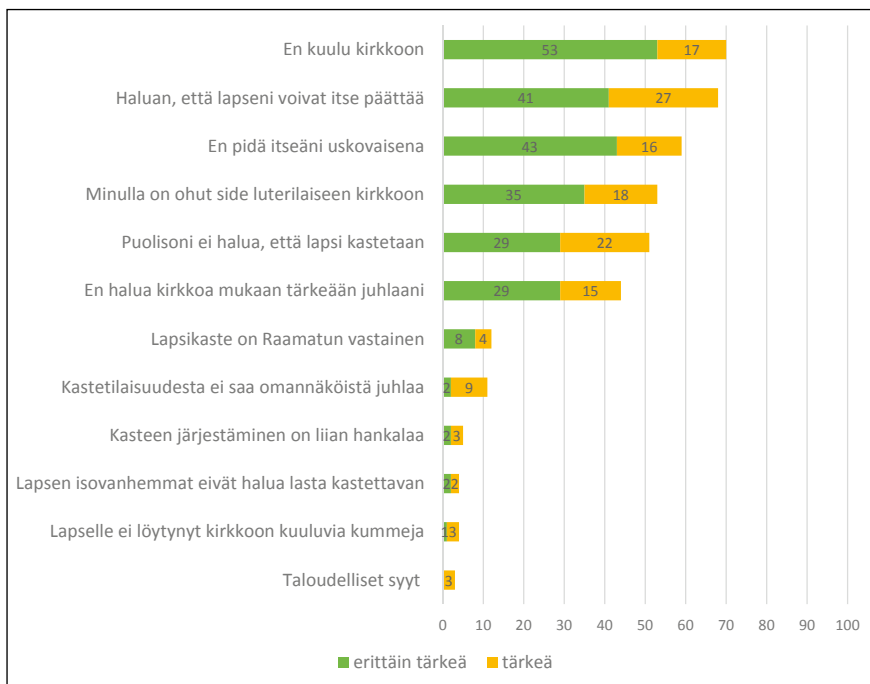
Jäsenyyskysymyksen ohella lähes yhtä tärkeä oli ajatus siitä, että lapsi saa itse päättää (68 %). Erityisesti naiset korostivat lapsen omaa päätösvoimaa. Naisista yli puolet (53 %) piti tätä erittäin tärkeänä syynä kastamattomuudelle (miehistä 28 %). Näin ollen naisille lapsen oma päätösvalta näyttäyty merkittävästi tärkeämpänä tekijänä. Valinnanvapauden korostaminen on myös yhteydessä ikään. Alle 30-vuotiaista puolet (49 %) ja yli 40-vuotiaista kolmannes (29 %) oli sitä mieltä, että lapsen oma päätösvoimaisuus oli erittäin tärkeä syy olla kastamatta. Näkemys heijastaa hyvin Y-sukupolvelle annettua nimitystä ”yksilöllisen valinnan” sukupolvesta ja sukupolven korostunutta painotusta valinnan mahdollisuudesta.³⁶

35 Sohlberg & Ketola 2020, 55.

36 Piispa 2018.

Kirkkoon kuulumisen ja itsemääräämisoikeuden ohella tärkeäksi kastepäätökseen vaikuttavaksi tekijäksi nousivat erilaiset kirkko- ja uskontosuhteeseen liittyvät tekijät. Kolme viidestä piti tärkeänä syynä olla kastamatta sitä, että ei pidä itseään uskovaishana. Myös tämä korostui naisilla, joista puolet (47 %) piti sitä erittäin tärkeänä syynä (miehistä 38 %). Puolet vastaajista katsoi, että oma ohut side luterilaiseen kirkkoon oli tärkeä syy olla kastamatta. Tämäkin oli naisilla (47 %) huomattavasti miehiä (27 %) useammin erittäin tärkeä syy olla kastamatta.

Joka toinen vastaaja katsoi, että puolison haluttomuus kastamiseen oli tärkeä syy olla kastamatta. Naisista kolmannes (32 %) ja miehistä neljännes (25 %) piti sitä erittäin tärkeänä syynä.

Kuvio 4. Syyt olla kastamatta lapsi perheissä, joissa on ainakin yksi kastamaton lapsi. Kastekysely 2019 (n=223), prosenttiosuudet.

Erilaiset käytännön tekijät olivat harvoille syy olla kastamatta lapsi. Vain muutama prosentti vanhemmista katsoi, että kasteen järjestäminen on hankalaa tai että taloudelliset syyt vaikuttivat kastamattomuuteen. Myös kummien puute on hyvin harvoin syy olla kastamatta. Vain neljä prosenttia vanhemmista ilmoitti, että he eivät löytäneet kirkkoon kuuluvia kummeja.

Kyselyssä selvitettiin myös sitä, missä vaiheessa päätös kastamisesta oli tehty. Tutkimus osoitti, että kaikista vastaajista jopa 43 prosenttia oli päättänyt lapsen kastamisesta jo itsenäisesti, ennen parisuhteen muodostamista. Raskausaikana kastamisesta oli päättänyt neljännes (25 %) ja lapsen syntymän jälkeen vain yksi kymmenestä vastaajasta. Vanhemmista, joiden lapsista ainakin joku oli kastettu, 46 prosenttia oli tehnyt päätöksen kastamisesta ennen parisuhteen muodostamista. Lähes yhtä usein (39 %) vanhemmat olivat tehneet päätöksen itsenäisesti myös sellaisissa perheissä, joissa lapsia ei oltu kastettu. Kastamattomien lasten vanhemmissa oli hyvin vähän niitä, jotka olivat päättäneet kasteesta vasta lapsen syntymän jälkeen, vain kuusi prosenttia.

Kastepäätöksen ajankohta on myös erilainen eri sukupuolilla ja eri ikäryhmissä. Naisista lähes puolet (48 %) oli tehnyt päätöksen kasteesta jo ennen parisuhteen olemassaoloa (miehistä 39 %). Mitä nuoremasta vastaajaryhmästä on kyse, sitä vähemmän oli niitä, jotka tekivät kastepäätöksen lapsen syntymän jälkeen: 40-vuotiailla ja vanhemmilla 15 prosenttia, mutta alle 30-vuotiailla vastaajilla vain kuusi prosenttia. Nämä tiedot nostavat keskeiseen rooliin pitkäaikaisen kirkkosuhteen rakentamisen ja ylläpitämisen.

Johtopäätökset

Lapsen syntymään liittyvät rituaalit muuttuvat Suomessa monista eri syistä. Erityisesti nuorten sukupolvien lisääntyvä luterilaisesta kirkosta eroaminen johtaa siihen, että perhettä perustavien ikäluokassa on paljon niitä perheitä, joissa ainakin toinen vanhemmista on kirkkoon kuulumaton. Tällöin moni perhe valitsee uskonnottoman tavan juhlia lapsen syntymää. Uskonnollinen moninaisuus on Suomessa vahvistunut myös maahanmuuton myötä. Kuitenkin Suomessa ulkomaalaistaustaisten perheiden osuus on vähäinen ja valtaosa muutoksesta kastamisen perinteessä selittyy suomalaistaustaisten perheiden valinnoilla.

Individualisaatioteorian mukainen yksilön omien uskonnollisten ratkaisujen korostaminen nousi esiin myös tässä tutkimuksessa. Teorian mukaan kirkon jäsenen uskonnollinen maailma on luonteeltaan riippumaton ja yksilöt päättävät itsenäisesti, mitä he sisällyttävät omaan uskonnon harjoittamiseensa.³⁷ Lapsen syntymän yhteydessä järjestettävä rituaali heijastaa henkilön omaa uskonnollista maailmaa. Kuten kuoleman yhteydessä, myös lapsen syntymän yhteydessä persoonallinen tapa tuoda esiin omaa itseään voi korostua.³⁸ Tarkasteltaessa uskonnollisten ri-

37 Davie 2002; Pollack 2008, 171–172; Pollack & Pickel 2008, 191.

38 Vandendorpe 2000.

tuaalien roolia nuorten aikuisten elämässä havaittiin, että noin puolet vastaajista piti sitä tärkeänä lapsen syntymän yhteydessä. Heidän keskuudessaan on kuitenkin merkittävästi vanhempia ikäryhmiä enemmän niitä, jotka eivät pitäneet rituaalia lainkaan tärkeänä.

Kun tarkasteltiin kastamattomuuden perusteluita, puuttuvan kirkon jäsenyyden ohella tärkeimmäksi syyksi nousi halukkuus antaa lapselle oma päätösmahdollisuus kasteesta. Syy korostui erityisesti naisilla. Nuori sukupolvi ei näin ollen korostanut yksilöllistä valintaa yksinomaan omalla kohdallaan, vaan se heijastuu myös varovaisuutena tehdä päätös lapsen puolesta – joskin myös kastamattomuus on päätös lapsen puolesta. Muut keskeisimmät syyt olla kastamatta heijastivat niin ikään autenttisuuden ja ”omannäköisyyden” periaatetta.³⁹ Se, ettei pitänyt itseään uskovaishenkinä tai oma suhde kirkkoon oli ohut, näyttäytyi keskeisenä syynä olla kastamatta lasta. Lapsen syntymän yhteydessä näin ollen peilataan omaa uskontoja kirkkosuhdetta ja rituaali valitaan sitä heijastaen. Kirkkosuhteen merkitys kastepäätöksessä on havaittu myös muissa pohjoismaisissa tutkimuksissa.⁴⁰

Kastamattomuuden perustelut näyttävät siis Suomessa suurelta uskonnollisista syistä nousevina. Kun tarkastellaan perusteluita kastaa lapsi, ensisijaiset syyt eivät ole uskonnollisia vaan traditioon liittyviä. Muiden pohjoismaisten tutkimusten mukaisesti lapsikasteen perinne ja oman perheen tapa kastaa lapset olivat pääasialliset syyt, miksi oma lapsi haluttiin kastaa.⁴¹ Perheen ja suvun tapoihin kytkeytyminen tulivat vahvasti esiin myös Hytösen tutkimuksessa suomalaisten kastenäkemyksistä.⁴²

Y- ja Z-sukupolven valinnoilla on merkittävä rooli uskollisen perinteen siirtymiseen. Alle 40-vuotiaista vain pieni osa koki itse saaneensa kristillistä kotikasvatusta, mikä heijastuu todennäköisesti passiivisuutena heidän omassa uskonnollisen perinteen välittämisessään. Jo muutaman vuoden sisällä voidaan havaita, miten kastamattomuuden voimakas lisääntyminen vaikuttaa rippikouluun osallistumiseen. Erityisenä jatkotutkimuksen aiheena tämä tutkimus nostaa esiin nuorten naisten muuttuvan roolin uskonnollisen perinteen välittäjänä.

39 Heelas & Woodhead 2005.

40 Esim. Jonsson, Svensson & Sandberg 2020.

41 Høeg, Ida Marie & Gresaker 2015; Witsø Rafoss 2016.

42 Hytönen 2020a.

Kirjallisuus

Davie, Grace (2002). *Europe: the Exceptional Case: Parametres of Faith in the Modern World*. London: Orbis Books.

Davie, Grace (2005). *Religion in Modern Europe: A Memory Mutates*. 2nd ed. New York: Oxford University Press.

Heelas, Paul & Linda Woodhead (2005). *The spiritual revolution. Why religion is giving way to spirituality*. Oxford: Blackwell

Hytönen, Maarit (2020a). Kristillisen perinteen välittyminen. Teoksessa Salomäki & al. Uskonto arjessa ja juhlassa. Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2016–2019. Tampere: Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 134. 181–218.

Hytönen, Maarit (2020b). ”Maailman tärkein tapahtuma” – suomalaisten käsityksiä kasteesta ja kummiudesta. Kirkon tutkimuskeskuksen verkkojulkaisuja 63. Tampere: KTK. https://evl.fi/documents/1327140/45386794/31402178_KTK_verkkojulkaisuja_63_Maailman_tarkein_tapahtuma_20_04_29.pdf/697af03a-0550-04d4-8b92-079f05f378f1?t=1589544529784. Katsottu 27.4.2021.

Høeg, Ida Marie & Ann Kristin Gresaker (2015). *Når det rokker ved tradisjonen og tilhørigheten*. KIFO Rapport 2015:2. Oslo:KIFO.

Jarnkvist, Karin (2011). *När jag gifter mig ska jag göra det på riktigt. Berättelser om barn, brudar och bröllop*. Umeå: Umeå Universitet.

Jonsson, Pernilla, Patrik Svensson & Andreas Sandberg (2020). Who is baptized? A Study of Socioeconomic, Regional and Gender differences in Child Baptism in the Church of Sweden, 2005 and 2015. *Nordic Journal of Religion and Society*. Vol 33, No 2–2020. 72–86.

Kauppila, Helena (s.a.). Ristiäiset, nimiäiset ja tunteet. Tunteiden ilmaiseminen nimiäisiä ja ristiäisiä käsittelevissä blogikirjoituksissa.

Artikkelikäsitelmäkirjoitus. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja. Tampere: KTK.

Ketola, Kimmo (2020). Uskonto ja kulttuurin murros. Hanna Salomäki et al. (toim.), *Uskonto arjessa ja juhlassa. Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2016–2019*. Tampere: Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 134. 12–44.

Kääriäinen, Kimmo, Kati Niemelä & Kimmo Ketola (2003). *Moderni kirkkokansa. Suomalaisten uskonnollisuus uudella vuosituhannella*. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 82. Tampere: KTK.

Miettinen, Anneli (2015). Miksi syntyvyys laskee. *Perhebarometri 2015*. Väestöliitto. Katsauksia E49/2015.

Mikkola, Teija, Kati Niemelä & Juha Pettersson (toim.) (2006). *Urbaani usko. Nuoret aikuiset, usko ja kirkko*. Tampere: Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 96.

Monikasvoinen kirkko (2008). *Monikasvoinen kirkko. Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2004–2007*. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 103. Tampere: KTK.

Niemelä, Kati (2011). Heikkeneekö uskonnollisuus ikäryhmissä? Uskonnollinen kasvatusta ja sen merkitys uskonnollisuuden selittäjänä. Kimmo Ketola, Kati Niemelä, Harri Palmu & Hanna Salomäki (toim.), *Uskonto suomalaisten elämässä. Uskonnollinen kasvatusta, moraalit, onnellisuus ja suvaitsevaisuus kansainvälisessä vertailussa*. Tampere: yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. 40–59.

Niemelä, Kati (2015). No Longer Believing in Belonging: A Longitudinal Study of Generation Y from Confirmation Experience to Church Leaving. *Social Compass* 62: 2. 172–186.

Pajari, Ilona (2014). Kuolema maalla ja kaupungissa. Suomalaisen hautajais- ja kuolemankulttuurin muutos 1800-luvun lopulta nykypäivään. *Historiallinen aikakauskirja* 4/2014: 393–405.

- Perinataalitalasto – synnyttäjät, synnytykset ja vastasyntyneet 2019* (2020). Tilasto-
raportti 48/2020. Tilastokeskus. Perina-
taalitalasto 2019 (julkari.fi) Aineisto haettu
11.12.2020.
- Piispa, Mikko (2018). *Yhdeksän sanaa Y-su-
kupolvesta*. Helsinki: Teos.
- Pollack, Detlef (2008). Religious Change
in Europe: Theoretical considerations and
Empirical Findings. *Social Compass* 55(2):
168–186.
- Sandberg, Andreas, Ingegard Sjölin &
Josephine Ganebo Skantz (2019). *Dop i
förändring*. Uppsala: Svenska kyrkan.
- Salomäki, Hanna (s.a.). Uskonnolliset
rituaalit ja nuoret aikuiset. Artikkelikäsikir-
joitus. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja.
Tampere: KTK.
- Salomäki, Hanna (2020). Jumalanpalvelus,
kirkolliset toimitukset ja kristilliset juhlapy-
hät. Hanna Salomäki et al. (toim.), *Uskonto
arjessa ja juhlassa. Suomen evankelis-lute-
rilainen kirkko vuosina 2016–2019*. Kirkon
tutkimuskeskuksen julkaisuja 134. Tampere:
KTK. 90–132.
- Sjölin, Ingegerd (2002). "Av födsel och
ohejdad vana: de odöpta och kyrkotillhöriga
barnen". – Religion och sociologi: ett frukt-
bart möte. Festskrift till Göran Gustafsson.
Lund: Lund University.
- Sohlberg, Jussi & Kimmo Ketola (2020).
Uskonnolliset yhteisöt Suomessa. Hanna
Salomäki et al. (toim.), *Uskonto arjessa ja
juhlassa. Suomen evankelis-luterilainen
kirkko vuosina 2016–2019*. Kirkon tutkimus-
keskuksen julkaisuja 134. Tampere: KTK.
45–66.
- Stolz, Jörg (2020). Secularization theories
in the twenty-first century: Ideas, evidence,
and problems. Presidential address- Karel
Dobbelaere Conference. *Social Compass*.
1–27.
- Tervo-Niemelä, Kati (2018). Ikä- ja suku-
polvivaikutteet uskonnollisuudessa. Kimmo
Ketola, Tuomas Martikainen & Teemu Taira
(toim.), *Uskontososiologia*. Eetos: Turku.
141–152.
- Vanderdorpe, Florence (2000). Funerals in
Belgium: the hidden complexity of contem-
porary practices. *Mortality*. (London), Vol. 5,
No. 1, 2000, pp. 18–33
- Witsø Rafoss, Tore (2016). *Et religiøst
ladskap i endring*. KIFO Rapport 2016:2.
Oslo:KIFO.
- Voas, David (2009). The Rise and Fall of
Fuzzy Fidelity in Europe. *European Sociolo-
gical Review* 25:2, 155–168.
- Voas, David & Alasdair Crockett (2005).
Religion in Britain: Neither Believing nor
Belonging. *Sociology* 39:1, 11–28.
- Voas, David & Laura Watt (2014). *Numeri-
cal Change in Church Attendance: National,
local and individual factors*. [http://www.
churchgrowthresearch.org.uk/UserFiles/
File/Reports/Report_Strands_1_2_rev2.pdf](http://www.churchgrowthresearch.org.uk/UserFiles/File/Reports/Report_Strands_1_2_rev2.pdf).
Katsottu 20.8.2018.
- Wolf, Christof (2008). How secularized is
Germany? Cohort and Comparative Perspec-
tives. *Social Compass* 55(2): 111–126.